

Оглезнева Ю.Г.,
викладач вищої категорії
Могола В.І.,
викладач вищої категорії
Дзямко А.А.,
викладач вищої категорії

Полтавський базовий медичний коледж

БІЛЯ ВИТОКІВ СІЛЬСЬКОЇ МЕДИЦИНИ

У статті розповідається про історію створення Полтавського базового медичного коледжу. Це навчальний заклад з більш як 150-річною історією, який бере свій початок від чоловічої фельдшерської школи, заснованої у Полтаві Приказом громадського піклування у II половині XIX ст. На сьогодні офіційно прийнятою датою створення коледжу вважається 26 грудня 1871 року, але це доволі спірне питання.

Ключові слова: чоловіча фельдшерська школа, Приказ громадського піклування, фельдшер, земство, губернська земська лікарня, статут.

Постановка проблеми. Через історію Полтавської чоловічої фельдшерської школи прослідкувати етапи становлення сільської медицини у Полтавському краї.

Мета даної статті – оприлюднення наявних відомостей про найстаріший навчальний заклад Полтави.

Виклад основного матеріалу. Започаткована в Україні медична реформа пріоритетним напрямком визначила розбудову сільської медицини. У зв'язку з цим залишається актуальною підготовка кваліфікованих спеціалістів середньої ланки – фельдшерів та медсестер. І тим більше викликає інтерес історія створення спеціальних навчальних закладів – фельдшерських шкіл.

На початку XIX століття підготовка фельдшерів була покладена на міських та повітових лікарів. І тільки в середині XIX століття почали з'являтися фельдшерські школи.

В Полтаві теж існувала чоловіча фельдшерська школа, справу якої продовжує сьогодні Полтавський базовий медичний коледж – найстаріший навчальний заклад міста.

Вивчення історії – процес цікавий і захоплюючий, а коли вдається дійти істини, то приносить задоволення вдвічі. І навіть негативний результат ще більше спонукає до активних пошуків. З цим довелось стикнутися під час зборів матеріалу для відтворення історії Полтавського базового медичного коледжу.

Перш за все необхідно було знайти офіційні документи про заснування в Полтаві чоловічої фельдшерської школи.

На сьогодні офіційно прийнятою датою є 26 грудня 1871 року. Але це доволі спірне питання. Документи, що зберігаються в Державному архіві Полтавської області, свідчать, що вже у 1866 році вона в Полтаві існувала. Її створив

Приказ громадського піклування. В школі навчалось 15 учнів, термін навчання становив 4 роки. Новоутворене губернське земство (орган місцевого самоврядування) прийняло школу у своє підпорядкування 29 червня 1867 року. А влітку 1868 року відбувся навіть випуск фельдшерів. Нескладні підрахунки дають можливість припустити, що фельдшерська школа в Полтаві була заснована у 1865 році. Звідки ж тоді виникла дата 26 грудня 1871 року?

Справа в тому, що спеціально для фельдшерських шкіл Статуту, що регламентував внутрішній устрій, прийом та обсяги викладання не було. Користувались Лікарським статутом, в якому пп. 629-639 стосувались фельдшерських шкіл. У звітах Полтавської губземуправи є відомості, що неодноразово піднімалось питання про необхідність затвердження нового Статуту, який, перш за все, змінив би вік вступників. Практика прийому з 12 років показувала, що після закінчення навчання випускники були занадто юні, малоосвічені та й фізично не готові самостійно працювати фельдшерами, на що скаржились лікарі.

Було зрозуміло, що створити гарну сільську медицину без хороших фельдшерів не можливо. Тому розроблявся новий Статут, який би дозволив виховувати гарних помічників лікарів. Він був затверджений Міністерством внутрішніх справ 26 грудня 1871 року. Звідси й дата створення школи.

Згідно з новим Статутом прийом у перший клас вівся у віці з 16 до 18 років, термін навчання становив 4 роки, була значно розширена програма.

Навчання велось як за кошти земств (пансіонери), так і за власні кошти (так звані своєкошті).

Відразу ж після прийому у підпорядкування земства школі було виділено приміщення на території богоугодного закладу (з 1882 р. – губернська земська лікарня, зараз Полтавська обласна клінічна лікарня ім.М.В.Скліфосовського). Власне, спеціально збудоване, приміщення школа отримала лише у 1899 році. Земство опікувалось санітарним станом школи, харчуванням учнів та їх дозвіллям, розширенням навчальної бази за рахунок придбання наочних посібників. Велика увага приділялася підвищенню загальноосвітнього рівня майбутніх фельдшерів та їх практичних навичок. Старшокласники чергували в палатах та приймальному покої, працювали в аптеці. У чоловічій фельдшерській школі навчалися хлопці різних станів (селяни, міщани, козаки, духовного звання) з усіх куточків Полтавської губернії.

Попит на середній медичний персонал був дуже великим, тому прийом та випуск постійно зростали. У 1878 році був навіть зафіксований конкурс: на 10 місць при вступі претендувало 22 хлопці. У 1885 році бажаючих вступити було вже 66, а прийнято лише 26, у 1893 році – відповідно 88-23, у 1894 році – 96-33, у 1899 році – 124-52, у 1903 році зі 175 бажаючих прийнято 36. І це не дивлячись на складні і напружені умови роботи фельдшерів.

Основна маса випускників працювала у сільській місцевості. Школа ж з самого початку свого існування була налаштована на забезпечення сільської земської медицини кваліфікованими кадрами. Згідно статистичних даних за 1911-1914 роки, у прилеглому до м. Полтави Полтавському повіті з населенням близько 300 тисяч чоловік функціонувало 11 лікарських дільниць. На них працювало 12 лікарів, 23 фельдшери та акушерки. У 1911 році фельдшери надавали допомогу амбулаторно і вдома 120780 разів, у 1913 році – 134628, у 1914 році – 159533 рази. В середньому це від 15 до 20 хворих в день. При цьому потрібно враховувати, що відстань від місця розташування амбулаторії до інших сіл дільниці іноді становила до 35 верст, а стан доріг бажав кращого.

Кількість предметів, що викладались у школі, постійно збільшувалась. Відомо, що у 1885 році їх число сягало вже 21, причому у молодших класах викладались в основному загальноосвітні предмети, а у старших – медичні. Згідно рекомендацій І З'їзду земських лікарів 15-24 вересня 1882 року у школі було посилено практичні заняття в палатах та приймальному покої, проводились навчання зі зберігання, точки та правки хірургічних інструментів, родовспоможення та віспопрививання.

Цікаво, що відомі на той час лікарі хірург М.Скліфосовський та лікар-психіатр

О.Мальцев, які жили і працювали в Полтаві, теж долучились до виховання майбутніх помічників лікарів. Принаймні, лікар-психіатр О.Мальцев точно викладав у 1900 році психіатрію, а у 1910 – психіатрію та наркологію.

Випускникам видавались свідоцтва на звання фельдшера (відмінникам – старшого фельдшера). З 1913 року свідоцтво можна було отримати лише після обов'язкової річної практики. За отриману освіту необхідно було відслужити за направленням 6 років (по півтора року за кожен рік навчання), з 1882 року цей термін скорочено до 3-х років.

Є відомості, що з 1875 року випускникам почали дарувати «Повний підручник для фельдшерських учнів і фельдшерів» доктора Фішкіна, що був незамінним в роботі як постійна довідкова книжка, а з 1911 – кращим учням дарували фельдшерські набори інструментів.

Статут передбачав, що директором школи могли призначатися тільки старші лікарі губернської земської лікарні. Відомості, що збереглися, донесли до нас прізвища лише деяких з них: доктор медицини Петров В.О. (1900-1904 рр.), доктор медицини Герлах В.Е. (1905-1918 рр.), Орловський О.М. (1918-1920 рр.). Паралельно вони викладали медичні предмети.

У 1882 році було встановлено посаду вихователя школи, в цьому ж році вперше згадується педагогічна рада як орган керування школою. З 1899 року введена посада інспектора (завуча), який став помічником директора по управлінню учбовим закладом.

Порядок призначення директором школи старшого лікаря земської лікарні проіснував майже 50 років. Після смерті у 1920 році директора школи лікаря Орловського О.М. посаду обійняв не наступний лікар, а старший вихователь школи Іван Дмитрович Кулик.

Розповідь про цю людину заслуговує окремої уваги. Він закінчив школу у 1882 році, працював за фахом, а з 1887 року майже 40 років присвятив рідній школі спочатку на посаді вихователя, а з 1920 року по день смерті – директора. За роки його роботи школа випустила 1144 спеціалісти. Слава про Полтавську школу сягнула далеко за межі губернії. Враховуючи рівень підготовки, випускникам Полтавської школи віддавали перевагу перед випускниками інших шкіл.

Виховані І.Д.Куликом фельдшера користувались великим авторитетом і повагою своїх пацієнтів. Прибуття в село новопризначеного фельдшера часто перетворювалось на свято, його зустрічало все село з хлібом-сіллю.

Газета «Робітник», повідомляючи про похорон І.Д.Кулика 18 листопада 1926 року писала, що вдячні колишні вихованці несли

труну на руках через все місто до кладовища. А у спогадах випускники називали його «батьком».

З 1933 по 1937 рік школою керував Юхим Іванович Воронянський. Людина трагічної долі, він був безпідставно репресований і розстріляний, а у жовтні 1957 року – реабілітований помертню. Ще одна постать, відома як директор школи до 1941 року – Б.Шабелянський.

На жаль, буремні роки першої половини минулого століття не сприяли збереженню документальних скарбів нашого краю. Лише одна війна 1941-1945 років перетворила на попіл більш як три мільйона справ. Тому довоєнну історію школи довелося збирати по краплинах.

Інша справа – післявоєнний період. Документи ретельно зберігаються у сховищах архівів і можуть розповісти багато цікавого про

історію учбового закладу, який попри численні зміни у назві (фельдшерська школа, фельдшерсько-акушерська школа, медичне училище, базовий медичний коледж) вже протягом півтора століття виконує свою основну функцію – готує кадри середнього медичного персоналу для установ охорони здоров'я.

Висновки та пропозиції. Становлення сільської медицини – процес тривалий, багатогранний і складний. Приклад цьому – сьогоднішня. І тому кожен етап цього процесу дає певний досвід.

Крім того, подальше вивчення та популяризація історії учбового закладу, що вже більш як півтора століття готує кадри медичних працівників середньої ланки, несе на собі і значний виховний вплив на студентську молодь.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Систематический свод постановлений и распоряжений Полтавского губернского земства за первые шесть трехлеть (с 1865 по 1882 г. вкл.). – Полтава: Типогр. насл. Пигуренко, 1886. – Вып. II. – С.860-872.
2. Адрес-календарь и справочная книжка Полтавской губернии на 1900 год / Сост. Д.А. Иваненко. – Полтава: Типо-Литография Губернского Правления, 1900.
3. Адресс-календарь и справочная книжка Полтавской губернии на 1903 год / Издание Полтавского Губернского Статистического Комитета. – Полтава: Типо-Литография Губернского Правления, 1903.
4. Отчет о состоянии Полтавской мужской фельдшерской школы за 1911 год. – Полтава: Электрическая Типо-Литография И.Л. Фришберга, 1912.
5. Отчеты о Полтавской губернской земской больнице, фельдшерской школе и оспенном телятнике за 1885, 1893, 1894, 1899, 1990 годы. – Полтава.
6. ДАПО, фр. – 8826, оп.1.

В статье рассказывается об истории создания Полтавского базового медицинского колледжа. Это учебное заведение с более чем 150-летней историей, которое берет свое начало с мужской фельдшерской школы, основанной в Полтаве Приказом общественного призрения во II половине XIX ст. На сегодняшний день официально принятой датой создания колледжа считается 26 декабря 1871 года, но это довольно спорный вопрос.

Ключевые слова: мужская фельдшерская школа, Приказ общественного призрения, фельдшер, земство, губернская земская больница, устав.

The article tells about the history of the creation of the Poltava basic medical college. This educational institution with more than 150 years of history, which originates from the male paramedic school, founded in Poltava by the Order of Public Custody in the second half of the nineteenth century. Today, the officially adopted date for the creation of college is December 26, 1871, but this is a rather controversial issue.

Key words: male paramedical school, order of public care, paramedic, province, provincial hospital, statute.